

PEDAGOGICAL SCIENCES

FORMATION OF CREATIVE ABILITIES OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN IN THE CONDITIONS OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Lesyk A.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor
Berdiansk state pedagogical university
Berdiansk*

DOI: [10.24412/2701-8369-2021-5-36-38](https://doi.org/10.24412/2701-8369-2021-5-36-38)

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Лесик А.

*кандидат педагогічних наук, доцент
Бердянський державний педагогічний університет
м. Бердянськ*

Abstract

The article is devoted to the topical problem of formation of creative abilities of junior schoolchildren in the conditions of the New Ukrainian school. The mentioned training under the conditions of introduction of the New Ukrainian school and the State standard of primary general education is investigated. Changes in modern education and reflected in a number of regulations suggest that the formation of creative abilities of primary school students is one of the main tasks of modern Ukrainian school and will be successful if you follow the competence, activity and personal approach to the educational process.

Анотація

Статтю присвячено актуальній проблемі формуванню творчих здібностей молодших школярів в умовах Нової української школи. Досліджено означену підготовку за умов впровадження Нової української школи та Державного стандарту початкової загальної освіти. Зміни, які відбуваються в сучасній освіті та відображені в ряді нормативних документів, дають підстави стверджувати, що питання формування творчих здібностей молодших школярів є одним із головних завдань сучасної української школи та буде успішним за дотримання компетентнісного, діяльнісного та особистісного підходу до організації освітнього процесу.

Keywords: creative abilities, junior schoolchildren, New Ukrainian school, child, communication, educational activity, talent, competence.

Ключові слова: творчі здібності, молодші школярі, Нова українська школа, дитина, спілкування, навчальна діяльність, обдарованість, компетентність.

Сучасні зміни які відбуваються в Україні вимагають підготовки конкурентоспроможного молодого фахівця, здатного до навчання впродовж життя, до самовдосконалення, саморозвитку, фахівця, який володіє критичним, самостійним та творчим мисленням, вміє ставити цілі та досягати їх, конструктивно спілкуватись та працювати в команді. На жаль, українська школа до сьогодні не готувала молодих людей до самостійного та успішного життя, не розвивала ряд необхідних у сучасному світі умінь.

Враховуючи вимоги сьогодення до навчання та виховання молодого покоління виникла необхідність у реформуванні системи освіти України. Зміни, які торкнулися школи, відображені у Концепції нової школи України, Законі України про освіту та інших документах і передбачають її перехід від школи знань до школи компетентностей.

Серед дев'яти ключових компонентів сучасної школи на першому місці знаходиться «новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві» [3].

До таких компетентностей відносять: спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; спілкування іноземними мовами; математична компетентність; основні компетентності у природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрова компетентність; уміння вчитися впродовж життя; ініціативність і підприємливість; соціальна та громадянська компетентності; обізнаність та самовираження у сфері культури; екологічна грамотність і здорове життя [3].

Постає потреба в орієнтації освітнього процесу на досягнення результату, що відображається ключовими компетентностями, але не обмежується ними. Як зазначено в «НУШ: порадник для вчителів» нині у світовій практиці ефективність освіти пов'язується з реалізацією компетентнісного підходу. Компетентнісні результати навчання учнів початкової школи в Україні визначено у попередніх документах – Державному стандарті (2011 р.), у вимогах навчальних програм (2012 р.), у вимогах до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів (2014 р.). Однак, перехід на компетентнісні засади поки не належним чином відображено у дидактичному і методичному забезпеченні навчання, де все ще домінує ЗУНівська компонента. Стандарт

2011 року переважно орієнтував освітян на формування в учнів молодшого шкільного віку предметних компетентностей, тоді як новостворювані нормативи націлені на досягнення й ключових [6 с. 12].

Компетентність – динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [3]. У світовому довіді склалося розуміння компетентності як інтегрованого результату освіти, присвоєного особистістю.

Згідно з поглядами розробників концепції НУШ, таке досягнення передбачає зміщення акцентів з накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок на вироблення і розвиток умінь діяти, застосовувати досвід у проблемних умовах (коли, наприклад, неповні дані умови задачі, дефіцит інформації про щось, обмаль часу для розгорненого пошуку відповіді, коли невідомі причиново-наслідкові зв'язки, коли не спрацюють типові варіанти рішення тощо). Саме тоді створюються умови для включення механізмів компетентності – здатності діяти в конкретних умовах і мотивів досягти результату 'ного підходу створюються сприятливі умови для розвитку творчих здібностей учнів, зокрема, молодших школярів.

З теорії та практики формування та розвитку творчих здібностей стає зрозуміло, що повинен існувати певний дієвий механізм. Це є креативна спрямованість системи педагогічної освіти загалом та кожної її ланки зокрема. Тобто у період навчання грамоти вчителю важливо орієнтуватися на творчі можливості учнів. Вони можуть виявлятися у спілкуванні, окремих видах діяльності та її результатах, мисленні, почуттях [7, с. 269]. Навчання, яке є проблемно-пошуковим, заохочує до оригінальності мислення, завжди націлює на творче зростання особистості, розкриття її творчих здібностей. Для того, щоб допомогти становленню такої особистості, необхідно створити належні педагогічні передумови для розкриття індивідуальних особливостей кожного учня, використовувати особистісно-орієнтований підхід до організації педагогічного процесу. Це дасть змогу задовольнити пізнавальні потреби та інтереси учня. І це є не новим для нас, адже ці важливі положення проголошені в усіх нормативних документах нашої сучасної системи освіти.

Важливою для нашого дослідження є думка Л. Виготського про те, що саме в молодшому шкільному віці починає складатися самооцінка дитини, яка опосередковує її ставлення до себе, інтегрує досвід її діяльності та спілкування з іншими людьми. В. Савчин наголошує, що хоча для самооцінки молодшого школяра властиві стійкість і недостатня адекватність, несамокритичність, її формування позитивно впливатиме на реалізацію його здібностей [4].

Розвиток самооцінки молодших школярів, яка передбачає певне емоційно-ціннісне ставлення дитини до себе є постійним мотиваційним фактором у процесі життєдіяльності дитини. Найкраще діти пізнають себе в діяльності, яку виконують. Тому важливо вчити дітей правильно розуміти себе, бачити себе з боку. Це сприятиме формуванню потреби у постійному самовдосконаленні. Тому, особливого значення у формуванні творчих здібностей набуває

рефлексія молодшого школяра, тобто осмислення своїх суджень і вчинків з точки зору їх відповідності задуму та умовам діяльності; самоаналіз. Свідченням її наявності є здатність бачити особливості власних дій, аналізувати їх, порівнювати з діями інших людей.

Серед сучасних підходів до формування творчих здібностей відомою є концепція творчого потенціалу (В. Моляко, Дж. Рензулі та ін.). Творчий потенціал розуміється як ресурс творчих можливостей людини. Дослідники стверджують, що потенційно творчими є всі діти. Тому творчі здібності можна розвивати у всіх, застосовуючи універсальні схеми не тільки для розробки системи навчання творчо обдарованих. Такі універсальні схеми є моделями розвитку, в яких творчі здібності аналізуються без відриву від творчого потенціалу [4].

Отже, молодший шкільний вік є періодом інтенсивного психічного та особистісного розвитку: формування мотивів учіння, розвитку стійких пізнавальних потреб; розвитку продуктивних прийомів і навичок навчальної діяльності; розкриття індивідуальних особливостей і здібностей; розвитку навичок самоконтролю, самоорганізації та саморегуляції; становлення адекватної самооцінки; розвитку критичності в ставленні до себе та оточуючих; засвоєння соціальних норм, розвитку навичок спілкування з однолітками, встановлення тісних дружніх контактів. Новоутворення, які виникають у цей час, навчальна діяльність, сприятливе освітнє середовище створюють передумови для формування творчих здібностей учнів початкової школи.

Отже, проаналізувавши психолого-педагогічну літературу ми дійшли висновку, що ефективність формування творчих здібностей молодших школярів залежить від реалізації діяльнісного, комунікативного та особистісного підходів в руслі ключових компетентностей НУШ.

Виходячи із вікових та особистісних характеристик учнів початкової школи, виникає необхідність уточнення структури творчих здібностей молодших школярів.

А. Радієвська зазначає, що існує декілька провідних компонентів у структурі творчих здібностей учнів початкових класів, які відносяться до когнітивної, мотиваційно-афективної та діяльнісно-поведінкової сфер особистості молодшого школяра [8], а саме: мотиваційно-особистісний компонент, когнітивний (інформаційно-евристичний) та діяльнісно-поведінковий.

У структурі творчих здібностей учнів початкових класів провідним вважається когнітивний компонент. Він охоплює процеси репродуктивного і творчого сприймання, творчого мислення (О. Лук, А. Щербо, Г. Шевченко), творчої уяви (Л. Виготський, В. Ражніков, С. Рубінштейн) та творчої уваги. [9; с. 267-277]. Центром структури творчих здібностей учнів молодших класів більшість авторів вважають інтелектуально-евристичні здібності (Дж. Брунер, Л. Виготський, Дж. Гілфорд).

Когнітивний (інформаційно-евристичний) компонент містить спеціальні знання-основних понять, здібності учня до створення, перетворення, вміння нестандартно вирішувати завдання.

Важливе місце у структурі творчих здібностей учнів початкових класів посідають спеціальні знання та знання способів творчих дій та умінь.

Наступний компонент – мотиваційно-особистісний. Він відображає позитивну спрямованість особистості учня на потребу у самовираженні, самореалізації. Цей компонент включає високу мотивацію особистісних та навчально-творчих досягнень, а також емоційність.

Третій компонент діяльнісно-поведінковий містить систему окремих умінь, дій та операцій, що характеризують здатність до пошуку нових оригінальних рішень.

На думку І. Загурської, актуальним є питання виховання рефлексивного аспекту когнітивного компонента творчих здібностей, оскільки він демонструє рівень самовираження, та самооцінки творчих дій молодших школярів (І. Загурська), ціннісне ставлення до власного творчого розвитку [1, с. 267-277]. Проте ми вважаємо доцільним визначити у структурі творчих здібностей молодших школярів рефлексивний компонент, як самостійний.

Проблема розвитку дитячої обдарованості, творчої особистості, формування творчих здібностей набула широкої популярності у системі навчально-виховного процесу. На практиці часто спостерігаємо картину, коли успіхи школярів не завжди збігаються з їхніми творчими здібностями. Школа сама нерідко гальмує процес становлення творчої особистості. Завдання вчителя навчити дитину самостійно мислити, а не давати великий обсяг непотрібної для дитини інформації, використовувати творчі, а не репродуктивні методи навчання, стимулювати пізнавальну активність школярів, а не привчати до шаблонності у виконанні завдань. Це призводить до зниження активних процесів мислення, зокрема творчих [2].

Заклад загальної середньої освіти почав робити нові кроки у напрямку формування творчих здібностей учнів, відчуваючи потреби суспільства на сучасному етапі.

Проблему формування творчих здібностей досліджувала І. Демченко. З точки зору теорії і практики початкової школи вона інтерпретувала це як динамічний процес формування особистості, спрямований на розширення спектру здібностей та особистісних якостей, які проявляються і збагачуються у практиці різних видів конструктивної діяльності, результати її характеризуються новизною та оригінальністю. Вивчаючи поняття творчого розвитку учнів початкової школи засобами образотворчого мистецтва, І. Демченко визначила такі функціонально-структурні компоненти моделі творчого розвитку молодших школярів: емоційний, когнітивний, мотиваційний та діяльнісний [2].

Загальний розвиток і творчі здібності розвиваються як паралельно, так і взаємопов'язано. У процесі навчання молодший школяр повинен мати можливість отримати знання і розвинути свої здібності, в тому числі творчі. До програм з різних предметів вносяться корективи. Формування творчої особистості, розвиток індивідуальних здібностей і таланту є пріоритетним напрямом навчально-виховної роботи школи на сучасному етапі її розвитку [4]. Формування творчих здібностей та їх розвиток є певним цілеспрямованим процесом і здійснюється в спеціально створеному освітньому середовищі, за допомогою системи педагогічного впливу, шляхом спеціально організованої взаємодії з учителем. Тому проблема формування творчих здібностей учнів початкової школи стає особливо актуальною в умовах Нової української школи.

References

1. Zagurskaya IS The development of reflection as a prerequisite for the development of self-esteem of creative abilities. Scientific journal of NPU named after MP Drahomanov. Series 12. Psychological sciences: a collection of scientific works. 2005. Vip. 6 (30). Ch. 1. S. 267-277.
2. Demchenko II, Pichkur MO, Blyznyuk TO Creative development of primary school students by means of fine arts. Kyiv, 2009. 218 p.
3. The concept of media education in Ukraine (new edition). URL: <https://ms.detector.media> (access date)
4. Lukyanchuk, Maryana Vasylivna. Preparation of future teachers for the formation of creative abilities of junior students in the process of literacy: dis. ... cand. ped. Sciences: 13.00.04 - theory and methods of professional education / Lukyanchuk Maryana Vasylivna; [Science. head Gusak Petro Mykolayovych]; Ministry of Education and Science of Ukraine, Nat ped. Univ. MP Dragomanova. - Kyiv, 2019. - 295 p.
5. Teaching digital literacy at school. URL: http://sevmetodcentr.at.ua/board/ikt/uchiteljam/navchannja_cifrovoji_gramoti_u_shkoli/4-1-0-164. (application date)
6. National strategy for the development of education in Ukraine for 2012 - 2020. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. (application date)
7. Pedagogy: a large modern encyclopedia / comp. ES Rapatsevich. Minsk, 2005. 720 p.
8. Psychological explanatory dictionary / ed. OP Chizhova. Kharkiv, 2004. 520 p.
9. Uminskaya AP Professional training of a reflective foreign language teacher in a new language policy. URL: <https://www.google.com/search?>